

بررسی فقهی
وقف پول

دکتر تقی ابراهیمی سالاری

عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه فردوسی مشهد

دکتر سید مهدی نریمانی زمان آبادی

سید محمد سید حسینی

ابراهیمی سالاری، تقی
بررسی فقهی وقف پول / تألیف: تقی ابراهیمی سالاری، سیدمهدی نریمانی زمان آبادی، سیدمحمد،
سیدحسینی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۳.

ISBN 978-964-971-930-6

۲۰۰ص.

فیا.

۱. پول - جنبه‌های مذبی - اسلام. ۲. پول (فقه). ۳. وقف. الف. نریمانی زمان آبادی،
مهدی. ب. سیدحسینی، سیدمحمد. ج. بنیاد پژوهشهای اسلامی. د. عنوان.

۲۹۷ / ۴۸۳۳

HF ۲۳۰ / ۲۲ / الف ۱۳ ۴ ۱۳

۳۷۴۸۵۰۴

سازمان ملی جمهوری اسلامی ایران

بنیاد پژوهش‌های اسلامی
آستان قدس رضوی

بررسی فقهی

وقف پول

دکتر تقی ابراهیمی سالاری

دکتر سیدمهدی نریمانی زمان آبادی

سیدمحمد، سیدحسینی

ویراستاران علمی

عبدالحسین یداله‌هی - سید ابوالقاسم موسوی

ویراستار ادبی: اصغر ارشاد سرابی

چاپ اول: ۱۳۹۴ / ۱۰۰۰ نسخه، رقعی / قیمت ۷۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۷.....	سازمان ناشر
۹.....	مقدمه

فصل اول

مبانی مفهومی، تعریف واژگان و مفاهیم اولیه

۵۱۱۵

۳۴.....	تعریف پول در ایران	۱۷.....	تاریخچه وقف پول
۳۵.....	انواع پول	۱۹.....	پیشینه تحقیق
۳۶.....	مالیت	۱۹.....	مبانی نظری
۳۶.....	الف) از نظر لغت شناسان	۲۴.....	مطالعات انجام شده
۳۷.....	ب) مال بر نظر موقدانان	۲۴.....	الف) پژوهشهای داخلی
۳۹.....	مالیت پول	۲۶.....	ب) پژوهشهای خارجی
۴۱.....	اعتباری بودن مالیت پول	۲۸.....	تعریف واژگان کلیدی و مفاهیم اولیه
۴۶.....	تعریف وقف پول	۲۸.....	تعریف وقف
۴۷.....	تعریف فقر	۳۰.....	اهمیت و جایگاه وقف
۴۹.....	تعریف اشتغال	۳۲.....	ماهیت و تعاریف پول
۵۰.....	جمع بندی	۳۲.....	الف) تعریف فقهی پول
		۳۲.....	ب) پول از نگاه اقتصاددانان

فصل دوم

امکان سنجی وقف پول از منظر فقهی

۸۰-۵۱

شرایط مال موقوفه..... ۵۳	وقف پول در فتوای مراجع تقلید ۶۷
أدلة بطلان وقف پول..... ۵۴	جمع بندی و ارائه راهکارهای شرعی
أدلة صحت وقف پول..... ۵۷	جایگزین وقف پول..... ۷۶

فصل سوم

راههای به کار بردن وقف پول و آثار اقتصادی ناشی از آن با تأکید بر فقر و اشتغال

۱۵۹-۸۱

تحلیل روایی..... ۸۱	جدول ۳-۴) نتایج پاسخ سؤالات گسترش
تحلیل پایایی..... ۸۷	ستقبال از وقف پول..... ۹۳
مفهوم ضریب آلفای کرونباخ..... ۸۸	نتایج توصیفی سه نوع پرسش نامه به شکل
جدول ۳-۱) مقادیر آلفای کرونباخ و میزان	نمودارهای فراوانی..... ۹۳
پایایی برای هر سطح از آلفا..... ۹۰	میزان موافقت افراد با اجرایی
نتایج آماری..... ۹۰	کردن وقف پول از طریق صندوق و بانک
نتایج محاسبه آلفای کرونباخ توسط نرم	وقف پول به میزان ۲۰۶۵ برای
افزار..... ۹۰	بانک وقف پول و بانگن امتیاز
نتایج آماری سه نوع پرسش نامه به شکل	۳۰۶۹ برای صندوق وقف پول..... ۹۶
جدول..... ۹۱	نمودار ۳-۴) میزان موافقت افراد نمونه
جدول ۳-۲) نتایج پاسخ سؤالات اثر وقف	آماری گروه ۲ با واگذاری مدیریت امور
پول بر کاهش یا بهبود فقر..... ۹۱	وقف پول به سازمان اوقاف..... ۹۶
جدول ۳-۳) نتایج پاسخ سؤالات اثر وقف	نمودار ۳-۵) میزان تمایل افراد نمونه به
پول بر افزایش یا بهبود وضعیت اشتغال..... ۹۲	تخصیص بخشی از درآمد خود به وقف در
	قالب پول..... ۹۷

فهرست مطالب / ۵

نمودار ۳-۶) میزان موافقت افراد نمونه برای سرمایه‌گذاری وجوه نقدی وقف شده با میانگین امتیاز ۴۰۹ از ۵۰۰..... ۹۸	نمودار ۳-۶) میزان موافقت افراد نمونه برای سرمایه‌گذاری وجوه نقدی وقف شده با میانگین امتیاز ۴۰۹ از ۵۰۰..... ۹۸
نمودار ۳-۷) میزان موافقت افراد در مورد نظارت سازمان اوقاف بر فعالیت‌های حوزه وقف پول - با میانگین امتیاز ۳۰۶۹	نمودار ۳-۷) میزان موافقت افراد در مورد نظارت سازمان اوقاف بر فعالیت‌های حوزه وقف پول - با میانگین امتیاز ۳۰۶۹
نمودار ۳-۸) میزان موافقت افراد گروه ۱ با نظارت بانک مرکزی بر فعالیت‌های وقف پول - با میانگین امتیاز ۵۰۳..... ۹۹	نمودار ۳-۸) میزان موافقت افراد گروه ۱ با نظارت بانک مرکزی بر فعالیت‌های وقف پول - با میانگین امتیاز ۵۰۳..... ۹۹
نمودار ۳-۱۰) روشها: مین هزینه‌های حوزه عملیاتی وقف پول..... ۱۰۱	نمودار ۳-۱۰) روشها: مین هزینه‌های حوزه عملیاتی وقف پول..... ۱۰۱
نمودار ۳-۱۱) میزان موافقت افراد در گروه ۱ نسبت به اهمیت وقف پول به عنوان یک منبع تأمین مالی خرد در اقتصاد ایران با میانگین امتیاز ۳۰۳۴..... ۱۰۱	نمودار ۳-۱۱) میزان موافقت افراد گروه ۱ نسبت به اهمیت وقف پول به عنوان یک منبع تأمین مالی خرد در اقتصاد ایران با میانگین امتیاز ۳۰۳۴..... ۱۰۱
نمودار ۳-۱۱) میزان موافقت افراد گروه ۱ با اثر وقف پول بر کاهش فقر..... ۱۰۲	نمودار ۳-۱۱) میزان موافقت افراد گروه ۱ با اثر وقف پول بر کاهش فقر..... ۱۰۲
نمودار ۳-۱۲) میزان موافقت افراد گروه ۱ با اثر وقف پول بر اشتغال..... ۱۰۳	نمودار ۳-۱۲) میزان موافقت افراد گروه ۱ با اثر وقف پول بر اشتغال..... ۱۰۳
نمودار ۳-۱۴) شیوه‌های بهره‌برداری از وقف پول..... ۱۰۴	نمودار ۳-۱۴) شیوه‌های بهره‌برداری از وقف پول..... ۱۰۴
نمودار ۳-۱۴) نهاد مالی وقف پول..... ۱۰۴	نمودار ۳-۱۴) نهاد مالی وقف پول..... ۱۰۴
نمودار ۳-۱۶) بانک وقف پول..... ۱۰۶	نمودار ۳-۱۶) بانک وقف پول..... ۱۰۶
نمودار ۳-۱۷) صندوق وقف پول..... ۱۰۹	نمودار ۳-۱۷) صندوق وقف پول..... ۱۰۹
نمودار ۳-۱۸) صندوق وقف پول خاص..... ۱۱۳	نمودار ۳-۱۸) صندوق وقف پول خاص..... ۱۱۳
نمودار ۳-۱۹) صندوق وقف پول عام..... ۱۱۴	نمودار ۳-۱۹) صندوق وقف پول عام..... ۱۱۴
نمودار ۳-۱۱۶) سرمایه‌گذاری پول وقف شده..... ۱۱۶	نمودار ۳-۱۱۶) سرمایه‌گذاری پول وقف شده..... ۱۱۶
نمودار ۳-۱۱۶) چارچوب تأمین مالی وقف پول در سرمایه‌گذاری..... ۱۱۹	نمودار ۳-۱۱۶) چارچوب تأمین مالی وقف پول در سرمایه‌گذاری..... ۱۱۹
نمودار ۳-۱۳) الگوی عملیاتی برای انواع سرمایه‌گذاری توسط پول‌های وقف شده ۱۲۰	نمودار ۳-۱۳) الگوی عملیاتی برای انواع سرمایه‌گذاری توسط پول‌های وقف شده ۱۲۰
نمودار ۳-۱۲۳) راهکارهای حفظ ارزش پول موقوفه..... ۱۲۳	نمودار ۳-۱۲۳) راهکارهای حفظ ارزش پول موقوفه..... ۱۲۳
نمودار ۳-۱۲۷) آثار اقتصادی ناشی از اجرایی شدن وقف پول..... ۱۲۷	نمودار ۳-۱۲۷) آثار اقتصادی ناشی از اجرایی شدن وقف پول..... ۱۲۷
نمودار ۳-۱۲۹) وقف پول و تأمین مالی خرد..... ۱۲۹	نمودار ۳-۱۲۹) وقف پول و تأمین مالی خرد..... ۱۲۹
نمودار ۳-۱۳۲) ضرورت توجه به اعتبارات خرد..... ۱۳۲	نمودار ۳-۱۳۲) ضرورت توجه به اعتبارات خرد..... ۱۳۲
نمودار ۳-۱۴) نمای کلی از یک مؤسسه تأمین مالی خرد وقفی..... ۱۳۷	نمودار ۳-۱۴) نمای کلی از یک مؤسسه تأمین مالی خرد وقفی..... ۱۳۷
نمودار ۳-۱۳۷) پیامدهای بالقوه وقف پول در تأمین مالی خرد اسلامی..... ۱۳۷	نمودار ۳-۱۳۷) پیامدهای بالقوه وقف پول در تأمین مالی خرد اسلامی..... ۱۳۷
نمودار ۳-۱۴۳) اثرات وقف پول بر فقر..... ۱۴۳	نمودار ۳-۱۴۳) اثرات وقف پول بر فقر..... ۱۴۳
نمودار ۳-۱۵) ادامه نمودار ۳-۱۵) از مؤسسه بین‌المللی وقف پول تا کاهش فقر..... ۱۴۷	نمودار ۳-۱۵) ادامه نمودار ۳-۱۵) از مؤسسه بین‌المللی وقف پول تا کاهش فقر..... ۱۴۷
نمودار ۳-۱۴۸) برنامه‌های کاهش فقر..... ۱۴۸	نمودار ۳-۱۴۸) برنامه‌های کاهش فقر..... ۱۴۸
نمودار ۳-۱۴۹) ارائه مدل عملیاتی برای کاهش فقر..... ۱۴۹	نمودار ۳-۱۴۹) ارائه مدل عملیاتی برای کاهش فقر..... ۱۴۹
نمودار ۳-۱۶) نقش کلی از مدل وقف پول..... ۱۴۹	نمودار ۳-۱۶) نقش کلی از مدل وقف پول..... ۱۴۹
نمودار ۳-۱۷) حلقه‌های علت و معلولی بخش افزایش سرمایه وجوه وقفی..... ۱۵۲	نمودار ۳-۱۷) حلقه‌های علت و معلولی بخش افزایش سرمایه وجوه وقفی..... ۱۵۲
نمودار ۳-۱۸) حلقه‌های علت و معلولی در بخش توزیع سود مدل وقف پول..... ۱۵۴	نمودار ۳-۱۸) حلقه‌های علت و معلولی در بخش توزیع سود مدل وقف پول..... ۱۵۴
نمودار ۳-۱۵۴) اثرات وقف پول بر اشتغال..... ۱۵۴	نمودار ۳-۱۵۴) اثرات وقف پول بر اشتغال..... ۱۵۴

- نمودار ۳-۱۹) نمای کلی از وقف پول در نقش اعتبارات خرد تا توسعه خوداشتغالی ۱۵۹ نتیجه‌گیری ۱۶۰
- پیشنهاد‌های سیاستی ۱۶۷
- پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده ۱۶۸
- پیوست‌ها ۱۷۰
- پیوست ۱: نتایج SPSS برای محاسبه آلفای کرونباخ برای پایداری سؤال‌های «گسترش و استقبال از وقف پول» ۱۷۰
- پیوست ۲: نتایج SPSS برای محاسبه آلفای کرونباخ برای پایداری سؤال‌های «اثر وقف پول بر کاهش فقر» ۱۷۱
- پیوست ۳: نتایج SPSS برای محاسبه آلفای کرونباخ برای پایداری سؤال‌های «اثر
- وقف پول بر گسترش و بهبود وضعیت اشتغال» ۱۷۱
- پیوست ۴: میانگین امتیازات محاسبه شده توسط نرم‌افزار SPSS برای اثر وقف پول بر کاهش فقر ۱۷۲
- پیوست ۵: میانگین امتیازات محاسبه شده توسط نرم‌افزار SPSS برای اثر وقف پول بر بهبود وضعیت اشتغال ۱۷۳
- پیوست ۶: میانگین امتیازات محاسبه شده توسط نرم‌افزار SPSS برای گسترش و استقبال از وقف پول ۱۷۳
- پیوست ۷: سؤال‌های مورد استفاده در نرم‌افزار SPSS ۱۷۴

- منابع و مأخذ ۱۷۷
- منابع فارسی ۱۷۷
- منابع عربی ۱۸۶
- منابع لاتین ۱۹۲

سخن ناشر

عن عبدالسلام الهروی: عن أبي الحسن الرضا عليه السلام
قال: «بِسْمِ اللَّهِ» دَأْ أَحْيَا أَمْرَنَا قُلْتُ فَكَيْفَ يُحْيِي أَمْرَكُمْ؟ قَالَ: يَتَعَلَّمُ
عُلُومَنَا وَيُحْيِيهَا لِنَاسٍ، فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا.
حمد و سپاس به خداوند بزرگ و دانارا سزد که غایت آفرینش
انسان را معرفت و عبودیت است. انات قدس خود قرار داد و فرمود: ﴿وَمَا
خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾؛ و دود بر پیامبران الهی به ویژه حضرت
خاتم انبیاء محمد مصطفی صلی الله علیه و آله که با تزکیه، تعلیم کتاب و حکمت،
زمینه ساز تحقق این هدف متعالی شدند و مردم بر امامان معصوم علیهم السلام،
به خصوص عالم آل محمد صلی الله علیه و آله، حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام که
ستارگان پرفروغ آسمان معرفت و عبودیت اند و راهنمایان بسیار در صراط
مستقیم معرفت و بندگی و رحمت خدا بر عالمان و پژوهشگرانی که در
طول تاریخ با فراگیری و نشر علوم و معارف اسلامی به احیای امر امامت و

۱. رحمت خدا بر بنده ای که فرهنگ ما را زنده کند، دانش های ما را فرا گیرد و به
مردم بیاموزد. اگر مردم زیبایی سخنان ما را می دانستند، از ما پیروی
می کردند.

۲. الذاریات / ۵۶: «و جن وانس را نیافریدم مگر برای آنکه مرا بپرستند».

ولایت پرداخته و مردم را با زیبایی های فرهنگ اصیل اهل بیت آشنا ساخته اند.

بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی بر اساس نگاه ژرف تولیت عظمای این آستان ملک پاسبان در سال ۱۳۶۳ به دستور معظم له تأسیس شد و با الهام از منویات رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی رحمته الله علیه و دیدگاه های حکیمانه خلف صالح ایشان، مقام معظم رهبری، - سرت آة الله العظمی خامنه ای مدظله العالی، با تشکیل گروه های پژوهشی با استناد از نخبگان حوزه و دانشگاه، در راستای تأمین نیازهای فرهنگی جامعه و رونق امری و نسل جوان و زائران بارگاه منور رضوی، به پژوهش و نشر علوم و معارف اسلامی نبوی و سیره اهل بیت عصمت علیهم السلام پرداخته و به فضل الهی با ترفیفات ارزنده ای دست یافته است.

* * *

این کتاب، تحقیقی مستند است در مورد وقف پول و آثار اقتصادی بالقوه آن در جوامع اسلامی. مؤلفان در ضمن این اثر، نظریه سابقه وقف پول در فقه اسلامی با عنوان «وقف الدراهم والدنانیر»، ضمن تمرکز بر دیدگاه فقیهان و مراجع تقلید، ادسه مشروعیت وقف پول را بررسی کرده اند.

این تحقیق که به روش استنادی - پیمایشی سامان یافته است، می تواند راهکار مناسبی به منظور اتخاذ سیاست اقتصادی مطلوب، و نیز مآخذی درخور برای مطالعات و پژوهش های حوزه و دانشگاه به شمار آید.

بنیاد پژوهش های اسلامی
آستان قدس رضوی

مقدمه

ارائه شرک و راهکارهای جدید و مؤثر از یک سو و تجهیز منابع ملی از سوی دیگر می‌تواند در جهت بهبود شرایط اقتصادی کنونی نقش بسزایی داشته باشد تا از یک سو باعث ایجاد اشتغال در جامعه شود و از طرف دیگر سطح رفاه افراد در جامعه ارتقا یابد.

اقتصاد اسلامی در بردارندهٔ طریقه‌هایی دربارهٔ بازار، دولت و بخش سوم است. اقتصاد بخش سوم که با وقف، بخشش، صدقات، سروکار دارد، تکمیل‌کننده رفتار اقتصادی دولت و بخش خصوصی در نظام اقتصاد اسلامی است. با بهره‌گیری از این سه سبیل این بخش در رفع محرومیت و فقر، ایجاد اشتغال، تولید کالا، سرمایه‌گذاری و مانند آن می‌توان توسعهٔ اسلامی مورد نظر را سریع‌تر تحقق بخشید.

متون دینی تمام ادیان به ویژه اسلام بر فعالیت خیریه تأکید فراوانی دارند. مردم متدین در طول تاریخ در همین راستا فعالیت‌های بسیاری انجام داده‌اند و امروز در هر کوی و برزن نشانی از کتابخانه، مسجد، بیمارستان، مدرسه که به وسیله افراد خیر

احداث شده به چشم می خورد^۱. وقف مال به قصد انجام دادن کار نیک، همیشه به شکل های گوناگون از جمله وقف خانه و زمین وجود داشته است. دامنه موقوفه ها گسترده تر از املاک و اموال ثابت است و دارایی های منقول را نیز فرا می گیرد.

در ایران این سنت نیکو مبتنی بر ارزش های اسلامی است. بنابراین باید در چارچوب اصول مشخصی که برای آن تعریف شده است، انجام شود. اما به علت تعاریف محدود از آن امکان گسترش دایره آر و تحمیل بسیاری از دارایی های مالی در قالب آن ناممکن شده است. در بعضی موارد سرمایه گذاری در موقوفات در مواجهه با حبس عین مشکلاتی را حتی گاهی غیرممکن است؛ چون مال را بایستی از نقل و انتقال از دست در حالی که سرمایه گذاری عموماً با تبدیل مال میسر می گردد. بحث وقف پول در فقه اسلامی با عنوان «وقف الدراهم و الدنانیر» مورد توجه بوده است. پول، به دلیل رواج بسیار و دسترسی آسان به آن، در میان امور حفظ جایگاه ویژه ای دارد. لزوم حفظ عین موقوفه، محدودیت تبدیل آن و عدم جواز وقف پول از موانع حضور اوقاف در بازار سرمایه است. در حالی که امروز در کشورهای توسعه یافته با تأسیس نهادهای وقفی و خیریه و تشکیل صندوق های وقفی، مسئله سرمایه گذاری در وقف جایگاه مثبت و ارزشمندی را به خود اختصاص داده است، اما در ایران به دلایلی از قبیل تصور ناسازگاری این سرمایه گذاری با مبانی فقهی و حقوق

۱. رضایی، مجید، «وقف و امور خیریه در بازار سرمایه»، مجموعه مقالات و سخنرانی های

اسلام پیشرفت محسوسی در این زمینه صورت نگرفته است. ظاهراً این دیدگاه وجود دارد که در کشور ما وقف پول مسئله جدیدی است. در حالی که این بحث از قرن هشتم به بعد در جوامع اهل سنت مطرح بوده و به آن عمل می‌شود؛ اما در جوامع شیعی تازه مطرح شده است.^۱ علت آن این است که اهل سنت از ابتدا در تشکیلات حکومت‌ها دخیل بوده‌اند و مباحث اقتصادی حکومتی را مورد بحث و نقد قرار می‌دادند؛ ولی در جوامع شیعه چون حکومت، شیعی نبود، این مباحث اجازه مطرح شدن نداشته است. در حال حاضر در کشور کربلا و بقیع پول اجرا می‌شود که شامل حدود ده - دوازده صندوق وقفی؛ مانند صندوق ازدواج، کمک به بیماران، خانه‌سازی برای افراد بوسرنا و ... می‌باشد که واقعاً راه‌گشای بسیاری از مشکلات است.

با توجه به اینکه وقف پول، مورد اختلاف فقها بوده و به دلیل برخی موانع موجود، کشورهای اسلامی نتوانسته‌اند از ظرفیت‌های آن به شکل کارآمد استفاده نمایند، ضروری به نظر می‌رسد تا با تحقیق در ریشه‌های این موانع، آدله جواز یا عدم جواز وقف پول مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان سرمایه عظیم وقف را مانند دیگر سرمایه‌ها در جریان فعالیت‌های اقتصادی قرار داد و به پاره‌ای از آثار اقتصادی آن به ویژه بهبود وضعیت اشتغال، فقر و سطح رفاه فقرا و افراد کم درآمد رسید. هدف اصلی این تحقیق بررسی وقف پول و آثار اقتصادی بالقوه آن

۱. خسروی، محمدعلی، «میزگرد با موضوع وقف پول»، همان، ص ۱۲۸.

۲. همان، ص ۱۲۸-۱۲۹.

در بهبود شرایط اشتغال و کاهش فقر است. در این راستا شیوه‌های به‌کارگیری وقف پول نیز مورد بررسی قرار خواهند گرفت و در نهایت به آثار اقتصادی آن پرداخته خواهد شد؛ زیرا امید آن است که همانند اشکال مختلف وقف در جامعه، وقف پول نیز بتواند در جهت رفع خنی مشکلات اقتصادی اقشار جامعه به ویژه مردم کم درآمد و مستضعف نقش داشته باشد و در نهایت سنت حسنه وقف در جامعه گسترش یابد. این تحقیق در پی قبول یا رد فرضیه‌ای نیست، بلکه در پی پاسخ به سؤالات طرح شده در این زمینه می‌باشد. لذا سؤالات تحقیق به این صورت قابل طرح است:

۱. آیا می‌توان به راه‌های ماندگار، سایر دارایی‌ها وقف کرد؟
 ۲. در صورت امکان چه موانعی در وقف پول، چگونه می‌توان آن را اجرایی کرد؟
 ۳. آثار اقتصادی ناشی از اجرایی شدن وقف پول در زمینه فقر و اشتغال به لحاظ تئوریک چیست؟
- انتظار این است که با اتمام این تحقیق از طریق پاسخ به سؤالات طرح شده در مورد موضوع تحقیق، نتایج زیر حاصل شود:
۱. ایجاد نگاه جدید در مسائل اقتصاد اسلامی به درون حوزه وقف.
 ۲. اثبات این مطلب که از طریق بازنگری در تعریف وقف و بررسی ادله آن، می‌توان حوزه اموال قابل وقف را افزایش داد.
 ۳. تلاش در جهت نشان دادن اثرات اقتصادی ناشی از وقف پول در کاهش فقر و افزایش اشتغال از طریق ارائه نتایج تحقیق به

عنوان یک منبع علمی مناسب برای نهاد اوقاف، سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران اقتصادی کشور و همچنین سیستم بانکی کشور. علاوه بر این، نتایج این تحقیق می‌تواند راهکارهای مناسبی در جهت اتخاذ سیاست اقتصادی مطلوب برای رسیدن به اهداف خاص و جهت‌دار اقتصادی از طریق نهاد اوقاف به عنوان یک ابزار مالی، ارائه کند.

۴ با گسترش گرایش‌های اقتصادی به سوی اقتصاد اسلامی، این تحقیق می‌تواند منبع مناسبی برای مطالعات و پژوهش‌های دانشگاهی و دانش‌جویی و دانشگاهی باشد.

با توجه به اینکه در این تحقیق از روش پیمایشی-اسنادی استفاده شده؛ تمرکز عمده بر روی دیدگاه فقها و مراجع تقلید در این زمینه بوده است. همچنین جنبه‌های عملیاتی و کاربردی و در نهایت آثار وقف پول بر فقر و اشتغال، به عنوان اهداف بنیادین آن محسوب می‌شود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها (در حوزه عملیاتی و اقتصادی وقف پول) از روش‌های آماری و نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. در انجام این تحقیق از منابع فارسی، عربی و انگلیسی موجود در کتابخانه‌ها و مجلات اقتصادی و فقهی - حقوقی بهره‌مند و مطالب مورد نیاز را پس از فیش برداری و بررسی دقیق در ضمن نگارش به کار برده‌ایم. در زمینه چگونگی نحوه اجرایی شدن وقف پول و آثار اقتصادی آن سؤالاتی در قالب پرسش‌نامه مطرح شده که قلمرو مورد استفاده در آن، شهرستان مشهد بوده است. جامعه آماری مورد نیاز برای پرسش‌نامه طراحی شده در زمینه موضوع تحقیق و

همچنین نمونه کاری ۱۰۸ نفری منتخب از آن شامل سه گروه زیر است:

۱. اعضای هیئت علمی و دانشجویان مقطع دکترای تخصصی گروه آموزشی اقتصاد و کارشناسان اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی شامل ۳۲ تن.
 ۲. کارکنان و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی (سازمان اوقاف خراسان رضوی و استانداری) و بانک‌ها مشتمل بر ۴۶ تن.
 ۳. طلاب و کارشناسان مذهبی ۳۰ تن.
- لازم به توضیح است که در این تحقیق نمونه‌گیری به روش نمونه‌گیری غیراحتمالی بوده است. از بین روش‌های نمونه‌گیری غیراحتمالی، روش «لوله برفی» مورد استفاده قرار گرفته است. این نمونه‌گیری شایع‌ترین نمونه‌گیری در تحقیقات کیفی است. در این نمونه‌گیری، مشارکت‌کننده یا مشارکت‌کنندگانی انتخاب می‌شوند و با توجه به ویژگی‌هایی که مورد نظر است، یک‌سگراست، یکی پس از دیگری مورد نظرخواهی قرار می‌گیرد.